

Uutistoimistoista monipuolisesti

Oliver Boyd-Barrett & Terhi Rantanen (eds.): THE GLOBALIZATION OF THE NEWS.

London: Sage, 1998. 230 s.

Uutistoimistojen tutkimus ei ole ollut ulkomaan uutistutkimuksen piirissä uutistoimistojen tärkeää roolia vastaavassa asemassa vaan tutkimus on kiinnittänyt huomiota ulkomaan uutisten sisältöön tai niiden rakenteellisiin ominaisuuksiin sekä tuotantoprosessiin ja näihin liittyviin tekijöihin kuten esimerkiksi maailmankuvaan, mutta uutisten välittäjien vaikutus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Uutistoimistoihin keskittyneitä tutkijoita on myös ollut huomattavan vähän ja monet ovat tutkineet uutisvälitystä muun tutkimustyön ohessa. Omalta osaltaan aukkoa paikkaa Globalization of the News, joka tarkastelee uutistoimistojen historiaa, nykypäivää, roolia ja yhteyttä globalisoitumiskehitykseen. Vaikka kirjan nimenä on "uutisten globalisaatio" kyse on erityisesti uutistoimistoista.

Boyd-Barrett ja Rantanen lähtevät siitä, että yhteydet uutistoimistojen, kansakuntien ja globalisaation välillä ovat syvempiä ja olennaisempia kuin tähän mennessä on ajateltu. Uutisten ja uutiskäsityksien kehityksessä uutistoimistoilla on ollut ratkaiseva rooli: ne ovat edustaneet puhtaimmalla muodossa "informaatiojournalismia" "mielipidejournalismin" vastinparina, ne ovat sopeuttaneet tuotteensa erilaisia kulttuureja ja poliittisia järjestelmiä edustavia viestimiä varten, minkä vuoksi ne ovat pyrkineet "välttämään vastakkainasettelua, säilyttämään mielikuvan tavanomaisesta, melkein pätylsältä, mutta täysin riippuvaisesta professionalismista" (s. 6).

Kirja kattaa uutistoimistotutkimuksen jokseenkin tarkkaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan uutistoimistoja globalisaation agentteina, toisessa osassa kohteena ovat uutistoimistojen viime aikaiset muutokset neljässä eri

maassa ja kolmannessa pohditaan tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, millaisiksi uutiset tulevat.

Ensimmäisessä osassa saatetaan ajan tasalle kansainvälisten uutistoimistojen kehitys ja laajennetaan sitä käsittämään talousuutisia ja uutiskuvaa välittävät uutistoimistot. Oliver Boyd-Barrett tarkastelee jatkuvuutta ja muutosta uutistoimistojen kehityksessä viimeisten 150 vuoden aikana. Terhi Rantanen kohteena on uutistoimistojen kilpailua kansallisilla uutismarkkinoilla viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan alussa, Jürgen Wilke puolestaan kilpailua nykyisessä Saksassa. Yhteisessä artikkelissaan Boyd-Barrett, Rantanen ja Michael Palmer tarkastelevat finanssiuutisten globaaleja markkinoita.

Ensimmäisen osan viimeisessä artikkelissa Chris Paterson tarkastelee uutisten globaalia taisteluentää ja kohteena on paitsi uutistoimistojen kamppailu uutisten välittämisestä niin myös sitä, miten tämä näkyy uutisissa itsessään. Televisiokanavat ovat luultua riippuvaisempia televisiuutistoimistojen tarjonnasta sillä juttuja ei yleensä paikallisteta. "Laskuvarjojournalismi," jossa paikallisia oloja tuntematon toimittaja lennätetään paikalle kun jotakin tapahtuu, on lisääntymässä. Vaikka televisiokanavien määrä kasvaa, niiden käyttämät uutislähteet pysyvät muutamina samoina. Patersonin mukaan televisiuutistoimistojen uutiskriteerit ovat ajan-kohtaisuus, läheisyys, tapahtuman seuraukset, human interest ja tunne-arvo, konflikti, kuvallisuus ja se, mistä suurimmat uutisia ostavat televisioyhtiöt ovat kulloinkin kiinnostuneet. Uutisten globalisaatio on tuottamassa kansainvälisen julkisuuden, jossa uutisten välittämiä merkityksiä hallitsee angloamerikkalaisen ideologia, ja jossa kulttuurinen relevanssi ja tiedonvälityksen tasa-arvo ovat epäolennaisia käsitteitä (s. 93-95).

Toisessa osassa käydään läpi uutistoimistojen roolissa tapahtuneita muutoksia neljässä eri maassa yhteiskunnallisten muutosten taustaa vasten. Ingrid Schulze-Schneider tarkastelee Espanjan valtion ja Espanjan tärkeimmän

uutistoimiston (Fabra-EFE) suhdetta 1800-luvun lopulta tähän päivään.

Terhi Rantanen tarkastelee uutistoimistojen muutosta itäisen Keski-Euroopan maissa, joissa uutistoimistomonopolit on purettu ja jotka ovat avanneet markkinansa suurille kansainvälisille uutistoimistoille. Uutistoimistoja ei ole näissä maissa yleensä pidetty television kaltaisena julkisena palveluna vaan entiset valtiolliset uutistoimistot on suurelta osin jätetty selviytymään markkinoilla.

Ullamaja Kivikurun kohteena on puolestaan siirtymä valtiotaloudesta säännöstelemättömään tilaan Tansaniassa. Vaikka mediamaisema on tullut moninaisemmaksi, kansallinen uutistoimisto ei ole kyennyt löytämään rooliaan vaan se on ajautunut vaikeuksiin, jopa niin että valtiollinen uutistoimisto on joutunut ajoittain toimimaan ilman puhelimia ja kulkuneuvoja.

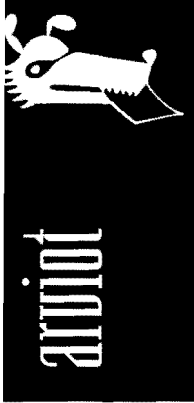
Etelä-Afrikan transitio apartheidista pluralismin on Derek Forbesin kohteena. Myös hän tarjoaa taustaksi katsauksen Etelä-Afrikan uutistoimistojen kehitykseen viime vuosisadalta tähän päivään asti.

Toisen osan luvuille on yhteistä se, että niissä tarkastellaan kansallisten uutistoimistojen muuttamista viime aikaisissa murroksissa (Espanjan kehitystä lukuunottamatta, jossa erilaiset murroskaudet ovat olleet aikaisemmin). Osan luvuissa näkökulma on toinen kuin ensimmäisessä osassa: kehitystä tarkastellaan ensisijaisesti yksittäisten maiden mediarakenteen ja kansallisten uutistoimistojen kautta.

Vaikka murrokset ovat erilaisia, niistä löytyy myös yhteisiä piirteitä. Kaikkialla kansalliset uutistoimistot etsivät rooliaan valtion valvoman, julkisen palvelun ja yksityisesti toimivan mallin joukosta ja kaikkialla niihin kohdistuu ristiriitaisia paineita toisaalta liiketaloudellisen ja toisaalta kulttuurisen ja yhteiskunnallisen tehtävämäärityksen kautta.

Viimeaikaisen kehityksen linjana on ollut toisaalta kansainvälisten uutistoimistojen lisääntyvä tulo kansallisille uutismarkkinoille ja toisaalta kansallisten uutistoimistojen kansainvälistyminen,

mikä näkyy esimerkiksi Espanjan EFE:n onnistuneena pyrkimyksenä tulla espanjankielisen Amerikan merkittävämmäksi uutistoimistoksi ja viimeaikaisena pyrkimyksenä päästä arabiankielisille uutismarkkinoille sekä Tsekin uutistoimiston käymänä kilpailuna Slovakiassa.

Kolmannessa osassa päästään vihdoin tarkastelemaan itse uutisia. Myös tässä osassa näkökulma on rakenteellinen. Michael Palmer tarkastelee uutiskriteerejä Venäjäraportoinnissa vuosina 1904-06 ja 1989. Aineistona on uutistoimistojen välinen kirjeenvaihto (1904-06) ja Reutersin omat laaduntarkailuraportit (1989-91). Palmer osoittaa miten läntiset uutistoimistot ovat pyrkineet viemään omia uutiskriteerejään Venäjälle ja miten uutisvälitys joutui kamppailemaan sensaatiohakutisuuden ja sensuurin välimaastossa. Kiinnostavaa oli myös harvoin käytetty uutistoimistojen oma laadunvalvonta: vuosina 1989-1991 Reutersin laadunvalvojat painottivat Venäjän tapahtumien kuvaamisessa nopeutta, täsmällisyyttä ja esitystapaa. Faktojen ohella laaduntarkkailu antoi arvoa tulkinnaalle ja tulevan kehityksen arvioinnille.

Muista kolmannen osan kirjoittajista C. Anthony Gliffard tarkastelee vaihtoehtoista uutistoimintaa tärkeimmän vaihtoehtoisen uutistoimiston, IPS:n, toiminnan kautta ja Stig Hjarvard alueellista televisiuutisten vaihtoa. Hjarvard käy läpi eri maanosien televisiuutisvaihtojärjestelmät (Eurovision, Arabvision jne.) ja vertailee niitä. Erityisesti monissa kolmannen maailman maissa uutisten liittymisen valtiollisen politiikan ajamiseen aiheuttaa ongelmia uutisvaihdolle: muiden maiden televisioyhtiöt eivät ole halukkaita käyttämään poliittisesti väärittyneitä uutisia. Televisioyhtiöiden välinen uutisvälitys on myös leviämässä maailmanlaajuisesti, vaikkakin tähän saakka maaosien välinen uutisvaihto on ollut vähäistä.

Kolmas osa jättää eniten avoimia kysymyksiä. Valitut näkökulmat ovat toisiaan täydentäviä, mutta niiden huomio on kuitenkin uutisten sisällön kannalta vähemmän tärkeissä seikoissa. Uutistoimistojen itsearviointi, vaihtoehto-

jen rooli uutisvälityksessä ja televisiuutisten vaihdon rakenteellinen tarkastelu ovat tärkeitä aiheita, mutta sen tarkastelu miten uutistoimistot ovat vaikuttaneet länsimaisen uutiskäsityksen syntymiseen ja säilymiseen jää tässä kirjassa vähemmälle. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut kaiken kattaminen vaan keskittyminen niihin kysymyksiin, joihin uutistoimistojätkä voi vastata.

Globaalin todellisuuden tuottamista käsittelee tosin myös Chris Patterson ensimmäisen osan viimeisessä luvussa. Uutistoimistot, erityisesti vahvasti keskittyneet, televisio kuvaa välittävät uutistoimistot, määrittelevät sen, miten kansainväliset uutistapahtumat kuvataan televisiossa ja se tapahtuu resurssien kohdistamisen, juttujen valinnan, kuvatarjonnan määrän ja kuviin liitettyjen tekstien ja äänien avulla (s. 82). Kuvan saatavuus on ratkaiseva tekijä kun televisioyhtiöt päättävät mitä uutistapahtumia otetaan mukaan uutislähetysiin. Kolmannen osan luvut täydentävät Patersonin artikkeleita ja tarjoavat uusia näkökulmia.

Kirjan parasta antia on ajantasalle saatettu kuvaus ja analyysi siitä, miten uutistoimistot ja kansainvälinen uutisvälitys ovat olleet globalisaation eturivissä ja miten uutistoimistot ovat muuttuneet viimeisen vuosikymmenen aikana.

Ehkä eniten kaipaamaan jäi lisää analyysiä uutistoimistojen välittämistä uutista, esimerkiksi siitä miten ne ovat muuttuneet toimistojen muuttuessa ja mitkä tekijät muutosiksi ovat vaikuttaneet. Toimintaympäristön muutoksen ohella uutistoimistojen oma aktiivinen rooli tulee esille monissa artikkeleissa ja siihen olisi toivonut kiinnitettävän vieläkin enemmän huomiota.

Uutistoimistojen lyhenneviidakkoa selvittää kirjan alkuun koottu lyhenteiden selitysosa, jossa kerrotaan mitä lyhenteet tarkoittavat. Suomalaiselle lukijalle monet saksan-, tšekin-, venäjän- ja muunkieliset lyhenteet aukeavat todennäköisesti helpommin, mutta pelkästään englantia osaavalle lukijalle olisi toivonut myös uutistoimistojen nimen englanninkielisiä käännöksiä.

Kaiken kaikkiaan kirja on tarpeellinen ja tervetullut täydennys suhteellisen vähäiseen uutistoimistojätkä käsittelevään kirjallisuuteen. Kirjoittajiksikin on saatu koottua lähes kaikki keskeiset uutistoimistojen tutkijat ja kirjan artikkelit tukevat hyvin toisiaan tarkastelemalla aihetta erilaisista näkökulmista.

JUKKA PIETILÄINEN

Journalismi rutiinien pihdeissä

Tuomo Mörrä: EU-JOURNALISMIN ANATOMIA

Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994.

Helsingin yliopisto, viestinnän laitos 1999. 279 s.

Tuomo Mörrän väitöskirjan tavoitteena on "selvittää, miten eri tekijät medioiden sisä- ja ulkopuolella vaikuttivat EU-kansanäänestystä edeltäneen journalismin sisältöön" ja ensisijaisena aineistona toimittajien haastattelut. Aineistoa hän on käsitellyt lähinnä laadullisen tekstianalyysin keinoin. Tämän rinnalla työssä on toinen, teoreettis-metodologinen juonne eli journalismin ja siihen vaikuttavien tekijöiden mallintaminen. Mörrä ottaa lähtökohdakseen Shomakerin ja Reesen tunnetun mallin journalismin vaikuttavista tekijöistä ja sen kritiikin kautta kehittää omaa jäsenystään, jota hän kutsuu liianmalliksi.

Aihe ja työssä valittu näkökulma ovat tärkeitä ja kiinnostavia erityisesti journalismin tutkimuksen mutta myös yleisemmin viestinnän tutkimuksen näkökulmista. Varsinkin parin viime vuosikymmenen aikana joukkoviestinnän tutkimus on painottunut paljolti mediatekstien (sanat, kuvat, audiovisuaalinen aines) tai niiden vastaanoton tutkimiseen. Sen sijaan median tuotantoprosessin ja journalistisen työprosessin tutkimus on jäänyt suhteellisen vähälle. Mörrän tutkimus tarjoaakin kiinnostavan puheenvuoron suomalaisen journalismin tutkimuk-